

PARTNERSHIP WITHOUT BORDERS

КОНСОЛІДОВАНИЙ ЗВІТ

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ БАЗОВОГО СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З
ПИТАНЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ
ОБІЗНАНОСТІ У ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ ТА ПОВІТІ
МАРАМУРЕШ РУМУНІЇ

А 2.1 СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Назва проекту:

«Карпатські лісові школи – пілотне співробітництво для
збереження природи та екологічної освіти»

Назва партнера:

ГО «Туристична асоціація Івано-Франківщини»

Бюджет:

605,100.15 Євро

Зміст

ВИХІДНА ІНФОРМАЦІЯ	3
РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	7
ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	8

ВИХІДНА ІНФОРМАЦІЯ

Базове соціологічне дослідження з питань неформальної екологічної освіти та компетентності населення з екологічних питань здійснене в рамках Проекту «Карпатські лісові школи – пілотне співробітництво для збереження природи та екологічної освіти», що виконується за співфінансування ЄС в рамках Програми прикордонного співробітництва Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна на 2014-2020 роки.

Проект виконується Туристичною Асоціацією Івано-Франківщини (Україна) у партнерстві з Відділом регіонального розвитку та будівництва Долинської районної державної адміністрації (Україна), Вигодською селищною радою Івано-Франківської області (Україна) та Адміністрацією Марамуреського гірського природного парку (Румунія).

Територія реалізації проекту охоплює Івано-Франківську область України та повіт Марамуреш Румунії. Дослідження проводилося у обох цільових регіонах проекту за єдиною методологією та передбачало координацію діяльності партнерів та підготовку ними окремих звітів про результати дослідження у відповідних регіонах, які узагальнені в цьому звіті.

В рамках Проекту передбачається провести базове соціологічне дослідження (на початковому етапі), а також повторне дослідження (при завершенні проекту).

Мета дослідження – з'ясування думки щодо стану та перспектив розвитку неформальної екологічної освіти в цільових регіонах.

Завдання дослідження (1) Оцінити ставлення та розуміння респондентами цінності біорізноманіття, пов'язаних із ним проблем та потреб, (2) визначити характер залучення місцевих мешканців до збереження біорізноманіття та екологічної освіти, (3) з'ясувати потенціал / спроможність місцевих мешканців у сфері збереження біорізноманіття та екологічної освіти.

Предмет дослідження – сприйняття респондентами позашкільної екологічної освіти, усвідомлення ними значення біорізноманіття та їх власної ролі у його збереженні.

Метод дослідження: опитування (інтерв'ю) face-to-face на основі анкет

Період дослідження: вересень 2020 р. (Україна); серпень-вересень 2020 р (Румунія)

Виконавці дослідження – Туристична асоціація Івано-Франківщини (Україна), Адміністрація Марамуреського гірського природного парку (Румунія).

Етапи дослідження – (1) підготовчий етап (організація проведення дослідження, в т.ч. формування вибірки, відбір населених пунктів, де буде проводитись опитування відбір респондентів у таких населених пунктах), (2) польовий етап, (3), обробка даних, аналіз результатів та підготовка звіту про базове дослідження та анкет для повторного дослідження.

Вибірка. Формування вибірки включало 1) визначення населених пунктів для проведення дослідження 2) відбір респондентів

В Івано-Франківській області для проведення дослідження виокремлено дві окремі страти залежно від розміру витрат на охорону природного навколишнього середовища на тисячу наявного населення в 2018 році¹, а саме страта №1 (витрати від 100 тис. до 1 млн. грн. на 1000 чол. населення)

¹ Витрати на охорону навколишнього природного середовища по містах обласного значення та районах у 2018 році, Державна служба статистики у Івано-Франківській області (http://www.ifstat.gov.ua/EX_IN/NS16-n.HTM)

- Долинський, Надвірнянський, Косівський Богородчанський, Коломийський та Рожнятівський р-ни та Болехівська міська рада (нині – Косівський, частини Івано-Франківського, Калуського, Коломийського та Надвірнянського р-нів) та страта №2 витрати більше 1 млн. грн. на 1000 чол. населення - Верховинський р-н та Яремчанська міська рада (нині – Верховинський та частина Надвірнянського р-нів.) при цьому визначення конкретних населених пунктів для опитування здійснено методом випадкового відбору. В повіті Марамуреш дослідження проводилось у 10 населених пунктах (комунах), розташованих в районі Марамуреського гірського природного парку (МГПП).

Також для дослідження сформована репрезентативна вибірка дорослого населення, яке а) старше 20 років; б) постійно проживає на території проведення дослідження; в) постійно проживає в населених пунктах з населенням більше 500 осіб; г) не проходить військову службу, не перебуває у виправних установах, медичних закладах чи на обов'язковій самоізоляції.

Обсяг та характеристики вибірки: в Україні - 392 особи (196 респондентів з кожної страти), в Румунії - 467 осіб.

В Україні в опитуванні взяло участь 46,4% чоловіків та 53,6% жінок. (в Румунії - 51,5% та 48,5% відповідно). У вибірці у відносно рівній мірі враховано представництво респондентів різних вікових категорій. При цьому в Україні найбільш чисельною була група респондентів віком від 30 до 39 років (21,4% опитаних), а найменш чисельними - респонденти віком 70 та більше років (12,4%). В Румунії найбільше респондентів віком 21-35 років (22,7%), а найменше – респондентів у віці 51-65 років (18,9%) та молодших 21 року (18,7)

Переважає більшість опитаних – одружені (68 – в Україні, 63,8% - в Румунії). У контексті осілості в обох регіонах найбільшу групу респондентів склали особи, які все життя постійно проживають у гірських поселеннях (в Україні таких 71,4%, в Румунії – 48,6. Також більшість респондентів в обох країнах має загальну середню або професійно-технічну освіту (в Україні – 65,1% , в Румунії – 72,6%), а базову або повну вищу освіту мають 34,9% та 26,6% респондентів відповідно.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Розуміння цінності біорізноманіття

Відповідаючи на питання, анкети, 72% українських респондентів та 52,8% респондентів в Румунії зазначили, що цей термін їм не знайомий взагалі. У свою чергу, в Україні більшість опитаних мешканців гірських громад вбачає цінність біорізноманіття у комфортних умовах проживання в чистому середовищі (59%). В Румунії цю тезу поділяє так само найбільша група опитаних (24,2%). Друга за величиною частка опитаних в обох регіонах вважає біорізноманіття передумовою для місцевого економічного розвитку (11,7% - в Україні та 23,1% - в Румунії). 16,3% опитаних в Румунії та вдвічі менше українських респондентів (7,7%) вважають біорізноманіття передумовою для рекреації та туризму. Крім того, 9,95% в Україні вбачають цінність біорізноманіття у доступі до органічних продуктів харчування (в Румунії таких 2,8%). Водночас як середовище для екологічної освіти й виховання біорізноманіття сприймають 6,9% румунських та лише 1% українських респондентів. Доволі рідко респонденти вбачають у біорізноманітті підставу для гордості за свою громаду (3,6% в Україні та 8,8% в Румунії).

2. Потреби мешканців місцевих громад, пов'язані зі збереженням біорізноманіття

Приблизно третина (39%) опитаних в Україні вважають, що в їх місцевості приділяється значна увага охороні довкілля. Ще одна третина (36%) не погоджується з цим твердженням. Водночас в Румунії достатньою увагу до екологічних питань вважає 13,3% респондентів, а 71,9% навпаки вважають, що увага до довкілля в їх громадах є недостатньою.

Щодо достатності екологічної інформації, близько половини українських респондентів (48%) стверджують, що отримують її достатньо та лише 24,7% так не вважають. Водночас в Румунії обсягом отримуваної інформації задоволені 4,8% респондентів, натомість 44,5% вважають її недостатньою, а ще 37% - скоріше, недостатньою.

Основними джерелами отримання екологічної інформації для респондентів в Україні є органи місцевого самоврядування (66,1%) та неурядові організації (55,9%), водночас в Румунії до цих джерел прагнуть звертатися 51% та 13,1% відповідно. Найбільш авторитетним джерелом інформації румунські респонденти визнають регіональні органи влади (82,7%), тоді як в Україні їх від цих органів отримує екологічну інформацію менше 1% опитаних. Також значна частка респондентів зазначає, що отримує екологічну інформацію з вебсайтів та соцмереж (48,2% в Україні та 46,9% в Румунії), із ЗМІ черпають екологічну інформацію 41,3% опитаних в Румунії та значно менша кількість українських респондентів (16,6%). При цьому зовсім незначна частина респондентів прислухається до думки фахових експертів (1,3% в Україні та 5,1% в Румунії), а чверть опитаних в Марамуреші (25,5%) та 4,6% на Івано-Франківщині прислухається до думки друзів чи сусідів.

В рамках дослідження передбачалось з'ясувати думку респондентів щодо найбільш суттєвих екологічних проблем у їх громадах. У гірських громадах Івано-Франківщини практично повсюдно найгострішою проблемою визнано несанкціоноване вирубування та ввіз деревини з лісів важким автотранспортом (63%), тоді як в Марамуреші на цю проблему вказали 46,3% опитаних. Водночас найчастіше румунські респонденти зазначали проблему стихійні сміттєзвалища (47,1%), причому в Україні на цю проблему вказали майже стільки ж (41,4%). Крім того, в Україні ряд респондентів вказали на спалювання листя восени (41,3%) випалювання трави на ґрунті навесні (37%), обміління водойм (24,7%), забруднення повітря місцевими підприємствами (19,4%), браконьєрство (16,5%).

Водночас в Румунії респонденти вважають ці проблеми несуттєвими (кожну з них назвали не більше 2%).

Респондентам у цільових регіонах було запропоновано визначити особи/інституції, які впливають на стан довкілля у їхніх громадах. Найбільше респондентів як в Івано-Франківській обл., так і в Марамуреші покладають відповідальність за екологічну ситуацію на органи місцевого самоврядування (66,8% та 78,8% відповідно) та районну/регіональну владу (63,5% та 61,5%). Вплив неурядових екологічних організацій визнають 44,3% респондентів в Україні та 32% в Румунії, та роль природоохоронних установ – 37,5% та 25,5% опитаних в обох країнах. Третина опитаних в Україні (35,5%) зазначає вплив діяльності малого бізнесу, тоді як в Румунії на такий вплив вказує лише 13,5% респондентів. Також думку опитаних в Івано-Франківській обл. щодо впливу великих промислових підприємств (30,1%) поділяє вдвічі менше марамуреських респондентів (14,3%).

Поряд з цим, в Румунії є суттєво вищою частка тих, хто вбачає вплив освітніх закладів на екологію – 23,5% вказали на роль загальноосвітніх шкіл, 14,3% - на вплив закладів вищої освіти. В Україні ж їх вплив загальноосвітніх шкіл визнають 9,7%, а закладів вищої освіти – 6,9% учасників опитування. Таким чином, на думку мешканців обох цільових регіонів заклади середньої освіти мають більший вплив на стан довкілля (екологічну поведінку), аніж сфера вищої освіти.

3. Стан залучення мешканців до збереження біорізноманіття та екологічної освіти

Відповіді респондентів з обох цільових регіонів на питання щодо участі в екологічних акціях демонструють переважну пасивність їх мешканців. Так 73% опитаних в Україні та 87,6% румунських респондентів визнали, що протягом останніх 12 місяців не брали участі в жодній екологічній діяльності. Крім того, 73,9% респондентів в Румунії навіть не чули про заходи з охорони довкілля у їх місцевості (в Україні таких приблизно половина – 46,2%).

Водночас 21% респондентів на Івано-Франківщині, зазначив, що брав участь у прибиранні берегів рік чи лісових ділянок, кожен десятий займався висадкою дерев, а кожен двадцятий - очищенням водойм від сміття. Поряд з цим у молодіжних екоакціях, флешмобах, очищенні громадських криниць, а також у семінарах і тренінгах з питань екології взяли участь 2 % або й менше респондентів.

Для порівняння, опитані в Марамуреші також найчастіше займаються прибиранням довкілля (6,6%), висадкою дерев (5,8%), очищенням джерел питної води (4,7%), а крім того беруть участь у екологічних семінарах, тренінгах (2,8%), очищенні побутових стічних вод (2,6%), молодіжних акціях чи флешмобах (2,1%) чи влаштуванні комунальних очисних споруд (1,5%).

4. Потенціал мешканців місцевих громад у збереженні біорізноманіття

Серед 392 опитаних в Україні лише 16 осіб (4%) готові фінансово підтримати неформальну екологічну освіту дітей – як правило в межах 5 євро.). Лише двоє з опитаних (0,51%) готові вкласти в екологічну освіту 10 євро (до 300 грн.) конкретній інституції на розвиток природничої освіти.

Серед опитаних в Румунії на фінансову підтримку природоохоронної діяльності вказала приблизно така ж кількість респондентів - 18 осіб або 3,9%. При цьому лише 6 осіб зазначили внески в розмірі від 10 до 50 євро та 1 – внесок, що перевищив 50 євро.

5. Обізнаність про проект

Переважає більшість опитаних на Івано-Франківщині (89%) зазначила, що не знає про реалізацію проекту «Карпатські лісові школи» у їх регіоні та про діяльність лісової школи у Центрі

спадщини Вигодської вузькоколійки. Так само 94,2% учасників опитування в Марамуреші вказали, що їм невідомо про проект, а 93,1% не знають про плани Марамурського гірського природного парку створити лісову школу.

Відповідно, певною інформацією щодо проекту та лісової школи у Вигоді володіє 11% опитаних мешканців громад в Україні. Серед румунських респондентів про проект відомо 5,6% респондентів, а про майбутню лісову школу у МГПП знає дещо більше - 6,9% учасників опитування.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

- Опитування продемонструвало, що більшість місцевих мешканців гірських поселень Івано-Франківської обл. та повіту Марамуреш не вважають біорізноманіття цінним для себе або ж взагалі не знайомі з цим терміном. У свою чергу, респонденти, яким такий термін є відомим, здебільшого сприймають його на побутовому/утилітарному рівні, вбачаючи цінність біорізноманіття у комфортних умовах проживання. При цьому значно менша частка респондентів в обох регіонах вважає біорізноманіття передумовою для місцевого економічного розвитку або ж передумовою для рекреації та розвитку туризму у своїх громадах. Лише в окремих випадках біорізноманіття слугує підставою для гордості за свою громаду.
- Респонденти переважно не сприймають біорізноманіття як сприятливе середовище для екологічної освіти та виховання молодого покоління. Водночас румунські респонденти у більшій мірі пов'язують з біорізноманіттям, як матеріальні, так і нематеріальні цінності, ймовірно, отримуючи про нього більш об'ємну чи якісну інформацію (або ж володіючи більш різноплановим досвідом).
- Румунські респонденти схильні більш критично оцінювати місцеву екологічну політику – переважна їх більшість вважає недостатньою увагу, що приділяється охороні довкілля, тоді як в Україні приблизно рівні частки респондентів вважають увагу до екології у їх місцевості як достатньою так і недостатньою. Учасники опитування по різний бік кордону майже однотайно визнають існування ряду екологічних проблем у своїх громадах. Зокрема, суттєвими проблемами на їх думку є несанкціоноване вирубування та ввіз деревини з лісів важким автотранспортом, стихійні сміттєзвалища, спалювання листя, випалювання трави на ґрунті – тобто негативні наслідки як діяльності підприємств (підприємців), так і нецивілізованого господарювання самих мешканців гірських поселень.
- Респонденти в обох цільових регіонах отримують дані щодо стану довкілля переважно від місцевої влади, рідше – від неурядових організацій та більше схильні прислухатися до друзів чи сусідів, ніж до фахівців. Також значна частина респондентів отримує екологічну інформацію з Інтернету. Щодо достатності інформування, то вбачаючи у біорізноманітті більш практичну та прикладну цінність, учасники опитування в Україні, вважають, що отримують достатньо екологічної інформації. При цьому мешканці гірських громад Румунії вважають, що такої інформації їм не достатньо.
- На думку респондентів, на стан довкілля найбільше впливає діяльність місцевої та регіональної влади. Крім того, значна частина опитаних визнає роль неурядових організацій у збереженні біорізноманіття. Водночас, респонденти не вбачають суттєвої ролі закладів освіти у збереженні довкілля (зокрема, вищої освіти, призначенням якої є фундаментальні наукові дослідження та впровадження інновацій) та пов'язують природоохоронну діяльність в більшій мірі із загальноосвітніми школами, ніж з інститутами чи університетами. Це може пояснюватись тим, що у гірських поселеннях освітня сфера представлена майже виключно шкільними закладами.

- Переважна більшість опитаних мешканців гірських поселень Івано-Франківщини та Марамурешу взагалі не бере участі у діяльності із збереження довкілля. Також у багатьох випадках респонденти навіть не знають про екологічні заходи/ініціативи у їх місцевості. Екологічна активність меншості респондентів переважно обмежується прибиранням територій, висадкою дерев очищенням водойм та джерел. Також мізерна частка учасників флешмобів, молодіжних екоакцій, семінарів/тренінгів свідчить про екологічну пасивність молоді як загальну тенденцію.
- Учасники опитування з обох цільових регіонів лише в одиничних випадках готові фінансово підтримувати природоохоронну діяльність, зокрема, екологічну освіту, вкладаючи у неї символічні суми. Таким чином, мешканці гірських територій, очевидно, або не усвідомлюють цінності екологічної освіти, або ж сподіваються, що така освіта (зокрема для їхніх дітей) фінансуватиметься за бюджетні, грантові кошти чи з інших джерел.
- Лише мала частина респондентів володіє певною інформацією про реалізацію проекту «Карпатські лісові школи» або про самі лісові школи, діяльність яких підтримується проектом. Цю обставину очевидно слід врахувати при плануванні та реалізації інформаційно-комунікаційного компоненту проекту, системно підвищуючи поінформованість населення цільових регіонів про проект, його заходи та результати.

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Опитування є органічною частиною Проекту, що створює інформаційне/фактологічне підґрунтя для його подальшої реалізації та сприяє сталості його результатів. Результати дослідження призначені для використання в рамках проектної діяльності – зокрема, для розробки керівних принципів та навчальної програми Карпатських лісових шкіл, а також при підготовці публікацій, планування та проведенні інформаційної кампанії.

Команда проекту готова надати результати дослідження для використання в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, природоохоронних інституцій, організацій громадянського суспільства, наукових установ, закладів освіти – зокрема, при розробленні програмних та стратегічних документів, формуванні екологічної політики, створенні навчальних програм, підручників, посібників, в рамках наукових досліджень та в інших цілях.

PARTNERSHIP WITHOUT BORDERS

Проект «Карпатські лісові школи – пілотне співробітництво для збереження природи та екологічної освіти» виконується Туристичною Асоціацією Івано-Франківщини. Партнерами проекту в Україні є Відділ регіонального розвитку та будівництва Долинської районної державної адміністрації та Вигодська селищна рада Долинського району Івано-Франківської області, а в Румунії – Адміністрація Марамуреського гірського природного парку.

Цей звіт було підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Програми транскордонного співробітництва Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна (www.huskroua-cbc.eu) на 2014-2020 роки. Його зміст є виключною відповідальністю ГО «Туристична Асоціація Івано-Франківщини» і в жодному разі не може вважатись таким, що відображає позицію Керуючого Органу / Спільного Технічного Секретаріату чи Європейського Союзу.

КАРПАТСЬКІ
ЛІСОВІ ШКОЛИ